

## Original Article

### The Role of Family Function in Predicting the Moral Identity of High School Boys with High-Risk Behaviors

Abbas Asghari Sharabiani<sup>1\*</sup>, Niloofar Mikaeili<sup>2</sup>

1. Ph.D. Student of Psychology, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardebil, Iran. (Corresponding Author) Email: abbas.asghari04@gmail.com
2. Professor, Faculty of Education and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Received: 30 Jan 2019    Accepted: 17 Jul 2019

#### Abstract

**Background and Aim:** Moral identity is one of the structures proposed in the psychology of morality which develops in the context of the family. The purpose of the present study was to predict the moral identity of **high school** boys with high-risk behaviors Based on family function components.

**Materials and Methods:** In this descriptive-correlational study, the target population consisted of all high school boys in Bostanabad in the academic year of 2018-19. 186 students were selected through random cluster sampling. Brenner et al. (1995) high risk behaviors questionnaire, Epstein et al. (1983) family function questionnaire, and Black and Reynolds (2016) moral identity questionnaire were used for data collection. Descriptive statistics and Pearson correlation and multiple regression tests were used to analyze the data using SPSS software 21.

**Findings:** There was significant negative relationship between moral identity with weak functions of roles, problem solving, emotional expression and general family function ( $r=0.738$ ,  $p<0.001$ ). The regression analysis also showed that the components of problem-solving and roles could significantly predict 56 percent of the variance of moral identity.

**Conclusion:** According to the findings, family function plays an important role in predicting the moral identity of students with high-risk behaviors. Therefore, it is recommended that school counselors hold regular sessions for students 'parents about communication and problem solving skills, and family members' duties.

**Keywords:** Moral Identity; Family Function; High-Risk Behavior; High School Students

**Please cite this article as:** Asghari Sharabiani A, Mikaeili N. The Role of Family Function in Predicting the Moral Identity of High School Boys with High-Risk Behaviors. *Bioethics Journal* 2019; 9(33): 31-40.

## نقش کارکرد خانواده در پیش‌بینی هویت اخلاقی دانش‌آموزان دبیرستانی دارای رفتارهای پرخطر

عباس اصغری شریانی<sup>۱\*</sup>، نیلوفر میکائیلی<sup>۲</sup>

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: abbas.asghari04@gmail.com

۲. استاد، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۰ پذیرش: ۱۳۹۸/۴/۲۶

### چکیده

**زمینه و هدف:** هویت اخلاقی از جمله سازه‌های مطرح‌شده در روان‌شناسی اخلاق است که در بافتار خانواده تکوین می‌یابد. پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش مؤلفه‌های عملکرد خانواده در پیش‌بینی هویت اخلاقی دانش‌آموزان دبیرستانی دارای رفتارهای پرخطر انجام شده است.

**مواد و روش‌ها:** در این پژوهش توصیفی - همبستگی، جامعه هدف شامل کلیه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهرستان بستان آباد، در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. ۱۸۶ دانش‌آموز از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های رفتارهای پرخطر برنر و همکاران (۱۹۹۵ م.) کارکردهای خانواده اپستاین و همکاران (۱۹۸۳ م.) و هویت اخلاقی بلک و رینلدز (۲۰۱۶ م.) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه با استفاده از نرم‌افزار SPSS 21 استفاده شد.

**یافته‌ها:** بین هویت اخلاقی با کارکرد ضعیف مؤلفه‌های نقش‌ها، حل مشکل، ابراز عواطف و عملکرد کلی خانواده همبستگی منفی و معنی‌دار وجود داشت ( $r^2=0/738, p<0/001$ ). تحلیل رگرسیون نشان داد که مؤلفه‌های حل مشکل و نقش‌ها توانستند ۵۶٪ از تغییرات هویت اخلاقی را پیش‌بینی کنند.

**نتیجه‌گیری:** بر اساس یافته‌ها، کارکرد خانواده نقش به‌سزایی در پیش‌بینی هویت اخلاقی دانش‌آموزان دارای رفتارهای پرخطر دارد. بنابراین توصیه می‌شود مشاوران مدارس جلسات مستمری را برای والدین دانش‌آموزان درباره مهارت‌های ارتباطی، حل مشکل و وظایف اعضای خانواده برگزار کنند.

**واژگان کلیدی:** هویت اخلاقی؛ کارکرد خانواده؛ رفتار پرخطر؛ دانش‌آموزان دبیرستانی

## مقدمه

شیوع رفتارهای پرخطر در جوامع، یکی از تهدیدکننده‌های جدی سلامت است که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی از سوی سیاستگذاران مورد توجه قرار گرفته است (۱). در اغلب کشورهای در حال توسعه بیش از یک‌سوم جمعیت را نوجوانان تشکیل می‌دهند (۲). دوران نوجوانی دوره گذار از کودکی به بزرگسالی است و نوجوان در این دوران تغییرات زیستی، اجتماعی، عاطفی و شناختی را تجربه می‌کند. نوجوانان راه حل رفع تنش و فشارهای ناشی از مراحل رشد دوره نوجوانی را در استقلال از والدین، جستجوی منابع حمایت عاطفی در خارج از منزل، به دست آوردن تأیید گروه همسالان و... می‌یابند و با درگیری در رفتارهای پرخطر درصدد پاسخگویی به این فشارها برمی‌آیند (۳). از منظر رشدی خطرپذیری نوجوانان بخشی از سیر به سوی استقلال طلبی، شکل‌گیری هویت فردی و بزرگسالی است. در این سنین رفتارهای ضد اجتماعی در هر دو جنس افزایش می‌یابد که از طریق حرکت به سمت رفتارهای پرخطر مشخص می‌شود (۴). کاشف گسکری، مشایخ و حکمی به این نتیجه رسیدند که بین بنیان‌های اخلاقی با رفتارهای پرخطر رابطه منفی معناداری وجود دارد و بهبود بنیان‌های اخلاقی سبب کاهش بروز رفتارهای پرخطر می‌شود (۵). رشد اخلاقی شامل جنبه‌های مختلفی از جمله استدلال اخلاقی، اخلاق اجتماعی، شخصیت اخلاقی، قضاوت اخلاقی و عمل اخلاقی است. این مفاهیم برای پیش‌بینی وابستگی بین قضاوت اخلاقی و عمل اخلاقی ایجاد شده است که هویت اخلاقی یکی از این مفاهیم است (۶). هویت اخلاقی منبعی شخصی در حوزه اخلاقی شناخته می‌شود، زیرا با سطح بالاتری از عملکرد اخلاقی همراه است (۷). این سازه یکی از محدود ساختارهای روان‌شناسی اخلاقی است که توجه دانشمندان را در زمینه‌های مختلف علمی جلب کرده است و تحقیقات قابل توجهی را در زمینه روان‌شناسی اجتماعی، شخصیتی، سازمانی، آموزشی و توسعه‌ای به وجود آورده است. ساختار هویت اخلاقی برای پاسخگویی به سؤالات اساسی مهم و همچنین مسائل کاربردی به کار گرفته شده است و تعداد قابل توجهی از تحقیقات را با یافته‌های

تجربی نسبتاً سازگار انجام داده است (۸). هویت اخلاقی عامل اصلی در عملکرد اخلاقی نوجوانان است (۹) و هدف از رشد آن، یکپارچه‌ساختن خود و اخلاق و به عبارتی دیگر یکپارچه ساختن ارزش‌ها با نظام‌های انگیزشی و هیجانی است. این یکپارچگی موجب می‌شود فرد به نحو باثباتی، مطابق با نظام‌های انگیزشی و هیجانی مبتنی بر اخلاقیات عمل کند (۱۰). هویت اخلاقی عامل پیش‌بینی سلامت روان و رفاه روان‌شناختی است (۱۱). همچنین به طور معناداری می‌تواند مشارکت مدنی را پیش‌بینی کند (۱۲). هویت اخلاقی به طور مثبت با رفتارهای اجتماعی و به طور منفی با رفتارهای ضد اجتماعی ارتباط دارد (۱۳). در همین راستا هویت اخلاقی موجب مشارکت افراد در رفتارهای اخلاقی و اجتماعی شده و مانع از رفتارهای ضد اجتماعی می‌شود (۱۴). لئونارد پنج عامل شناخت اخلاقی، خود ادراکی و احساسات اخلاقی، شخصیت، خانواده و ارتباط با نهادهای اجتماعی را عوامل ارتقا دهنده هویت اخلاقی در نظر می‌گیرد (۱۵). یکی از عواملی که در شکل‌گیری و تحول اخلاقی نوجوانان می‌تواند تأثیر به سزایی داشته باشد، کانون خانواده است. در رویکردهای مختلف نظری، تحول اخلاقی کودکان و ابعاد تعاملات خانوادگی، عوامل مؤثری در فرایند تحول در نظر گرفته می‌شوند (۱۶). والدینی که از گفت و شنود حمایت می‌کنند و تأکید سرسختانه‌ای بر همنوایی ندارند، به تحول و ویژگی‌های مثبت، مانند حرمت خود، اجتماعی‌بودن و تمایل به مهار خود یا خودکنترلی در فرزندانشان کمک می‌کنند (۱۷). در مقابل تحقیقات نشان داده‌اند مداخلات مبتنی بر ابراز قدرت و اجبار، هرچند اطاعت موقعیتی را موجب می‌شود، اما موجبات ناکامی و گاهی خودسری فرزندان را فراهم می‌آورد (۱۸). تحقیقات نشان داده‌اند که گفتگو درباره مسائل روزمره زندگی با فرزندان که بیشتر دربرگیرنده احساسات و ارزیابی‌های اخلاقی باشد، با درونی‌سازی اخلاقی و رشد قضاوت اخلاقی ارتباط دارد (۱۹). مطالعات نشان می‌دهند که ارزش‌های شخصی - خانوادگی در قضاوت اخلاقی دانش‌آموزان تیز هوش مؤثر بوده و برای تغییر و اصلاح قضاوت اخلاقی و بهبود فرایند استدلال اخلاقی در دانش‌آموزان ۱۳-۱۲ سال لازم است به کارآمدسازی عملکرد

خانواده توجه شود (۲۰). معنای زندگی، تحول اخلاقی و عملکرد خانواده در افراد مجرم و غیر مجرم متفاوت است و سطح رشد و تحول اخلاقی افراد مجرم نسبت به افراد عادی پایین تر است و معنای کمتری را در زندگی خود احساس می کنند و عملکرد خانوادگی متفاوتی دارند (۲۱). شریفی و همکاران نیز به این نتیجه رسیدند که مؤلفه های بیانگری، سبک فرزندپروری مقتدرانه و گرایش فکری - فرهنگی خانواده به ترتیب بیشترین قدرت پیش بینی کنندگی را درباره هویت اخلاقی دارند. همچنین مؤلفه سبک والدگری مقتدرانه، بیانگری و تقید مذهبی خانواده، قدرت پیش بینی کنندگی بعد نمادسازی هویت اخلاقی را به طور معناداری افزایش می دهند. در نهایت مؤلفه بیانگری، انعطاف پذیری و سبک والدگری مقتدرانه در مجموع حدود ۶٪ واریانس بعد درون سازی هویت اخلاقی را تبیین می کنند (۱۶). با توجه به پیشینه پژوهش و اهمیت خانواده در رشد و تثبیت هویت اخلاقی کودکان و نوجوانان، پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش کارکردهای خانواده در پیش بینی هویت اخلاقی دانش آموزان با رفتارهای پرخطر انجام شده است.

### مواد و روش ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است. با توجه به امکان دریافت مجوز ورود تنها برای مدارس پسرانه، جامعه آماری پژوهش دانش آموزان پسر (۱۸۷۰ نفر) شاغل به تحصیل در مدارس مقطع متوسطه دوره دوم (کلاس های دهم، یازدهم و دوازدهم)، شهرستان بستان آباد، در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ را شامل می شود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه های زیر بود:

#### ۱- مقیاس سنجش رفتارهای پرخطر (YRBSS)

برای سنجش رفتارهای پرخطر از مقیاس سنجش رفتارهای پرخطر استفاده شد که با اقتباس از پرسشنامه رفتارهای پرخطر مرکز کنترل بیماری های آمریکا در سال ۱۹۸۹، طراحی و تنظیم شده است. مبنای نظری که برنر و همکاران (۱۹۹۵ م.) درباره این پرسشنامه به آن اشاره می کنند، مجموعه رفتارهای مغایر با سلامت جسمانی است که

خطر بیماری و مشکلات اجتماعی را افزایش داده و باعث افزایش مرگ و میر در نوجوانان و بزرگسالان می شود. این پرسشنامه رفتارهای پرخطر را در حیطه های رانندگی، خشونت، استعمال دخانیات، مصرف مشروبات الکلی، مواد مخدر، و داروهای روان گردان، تغذیه و تحرک جسمانی و روابط جنسی به صورت فراوانی و شدت در دوره های ماهانه و سالانه ارزیابی می کند (۲۲). این پرسشنامه ۵۰ سؤال دارد که ۷ سؤال ابتدایی آن درباره اطلاعات جمعیت شناختی، سؤالات ۱۴-۷ درباره رفتارهای مرتبط با سلامتی و خشونت، ۱۷-۱۵ درباره اقدام به خودکشی، ۲۶-۱۸ درباره مصرف سیگار، ۲۷ و ۲۸ درباره مصرف الکل، ۲۹ و ۳۰ درباره مصرف حشیش، ۳۴-۳۱ درباره سوء مصرف مواد، ۳۸-۳۵ رابطه جنسی، ۴۵-۳۹ درباره وزن بدن و سؤالات ۵۰-۴۶ درباره فعالیت بدنی است. نمره گذاری پرسشنامه در برخی آیتم ها به صورت بلی و خیر و در برخی آیتم ها به صورت امتیازدهی لیکرت است. نمره کل ابزار از حاصل جمع پاسخ های بلی در آیتم های بلی/خیر و نمرات لیکرت به دست می آید. برنر و همکاران (۲۰۰۲ م.) به نقل از محرابی و همکاران، پایایی این پرسشنامه را با روش آزمون - بازآزمون به فاصله دو هفته و با محاسبه ضریب کاپا برای همه آیتم ها بین ۲۳/۶ تا ۹۰/۵ گزارش کردند (۲۳). بخشانی و همکاران (۱۳۸۶ ش.) نیز پایایی آن را با روش بازآزمایی و محاسبه ضریب کاپا برای تمامی آیتم ها ۸۵٪ به دست آوردند (۲۲). مهرابی و همکاران (۱۳۸۹ ش.) ضریب آلفای کرونباخ را برای کل مقیاس رفتارهای پرخطر پس از اجرا بر روی ۳۷۷ آزمودنی ۰/۷۹ به دست آوردند (۲۳). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۰ به دست آمد.

#### ۲- مقیاس عملکرد خانواده (FAD-1)

این پرسشنامه ۴۵ سؤالی عملکرد خانواده را در سه خرده مقیاس نقش ها (۲۰ سؤال)، حل مشکل (۱۷ سؤال) و ابراز عواطف (۸ سؤال) می سنجد. برای نمره گذاری این آزمون به هر سؤال از ۱ تا ۴ نمره به صورت کاملاً موافقم ۱، موافق ۲، مخالف ۳ و کاملاً مخالف ۴ داده می شود. همچنین گویه های شماره ۴، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۲، ۴۲ و ۴۵ به صورت معکوس نمره گذاری

می‌شوند. دامن نمره آزمون ۴۵ تا ۱۸۰ برای کل ابزار است که میزان کارآمدی خانواده را می‌سنجد؛ نمرات بالاتر نشان‌دهنده عملکرد ضعیف‌تر خانواده و نمرات پایین نشان‌دهنده عملکرد بهتر خانواده است. اپستاین و همکاران، ضریب آلفای کرونباخ مربوط به ابعاد مقیاس سنجش عملکرد خانواده را بین ۰/۷۲ و ۰/۹۲ گزارش کرده‌اند (۲۴). در ایران نجاریان (۱۳۷۴ ش.) برای اولین بار مقیاس عملکرد خانواده را ترجمه، هنجاریابی و میزان‌سازی کرد. وی در پژوهشی با عنوان بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار سنجش خانواده که روی نمونه‌ای با حجم ۵۰۱ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران انجام داد، ضمن تأیید اعتبار نسخه فارسی این آزمون که دارای ۴۵ سؤال است، اعتبار کل آزمون را ۰/۹۳ به دست آورد. وی با استفاده از روش تحلیل عاملی توانست، سه سازه یا عامل را شناسایی و نامگذاری کند. این سازه‌ها عبارتند از: نقش‌های خانوادگی، حل مسأله و همراهی عاطفی (۲۵). بهاری (۱۳۷۸ ش.) در پژوهش خود از فرم ۴۵ سؤالی استفاده کرده و پایایی آن را ۰/۹۴ به دست آورده است (۲۶). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد.

### ۳- پرسشنامه هویت اخلاقی (MIQ)

این پرسشنامه دارای دو خرده‌مقیاس صداقت اخلاقی (Moral Honesty) و خوداخلاقی (Moral Self) است که به ترتیب شامل ۱۲ و ۸ گویه و در مجموع ۲۰ گویه است که بر اساس طیف لیکرت ۶ درجه‌ای از کاملاً موافقم (۶) تا کاملاً مخالفم (۱) نمره‌گذاری می‌شود و در دو نمونه جمعیتی بزرگ بررسی شده که نشان‌دهنده همسانی درونی، پایایی آزمون بازآزمون و روایی آن است که صداقت اخلاقی و خوداخلاقی را مستقل از جهت‌گیری سیاسی یا جنسیت می‌سنجد. ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۹۱ و دو خرده‌مقیاس صداقت اخلاقی و خوداخلاقی به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۸۶ به دست آمده است که نشان‌دهنده ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب این پرسشنامه است (۲۷). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای صداقت اخلاقی و خود اخلاقی به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۸۰ به دست آمد.

حجم نمونه ۱۸۶ نفر برآورد شده و نمونه‌گیری به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. بدین منظور ابتدا تعداد ۱۰ مدرسه به صورت تصادفی از میان مدارس متوسطه پسرانه دوره دوم انتخاب و سپس از هر یک از این مدارس، دو کلاس انتخاب شد که در مجموع مشتمل بر ۱۳۴۵ دانش‌آموز بود. این دانش‌آموزان پرسشنامه رفتارهای پرخطر را تکمیل کردند و ۱۸۶ دانش‌آموز با رفتار پرخطر، مشخص شد. بعد از مشخص شدن دانش‌آموزان با رفتار پرخطر، پرسشنامه کارکرد خانواده و هویت اخلاقی روی آن‌ها اجرا شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار و آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام با استفاده از نرم‌افزار SPSS 21 استفاده شد.

### ملاحظات اخلاقی

رضایت کتبی اولیای دانش‌آموزان از طریق ارسال نامه کتبی توسط مدیران مدارس اخذ و درباره محرمانگی اطلاعات به آنان اطمینان داده شد.

### یافته‌ها

میانگین سن دانش‌آموزان شرکت‌کننده  $17/43 \pm 2/97$  بود. میانگین نقش‌ها  $46/45 \pm 9/92$ ، حل مشکل  $39/31 \pm 9/96$ ، ابراز عواطف  $17/03 \pm 4/07$ ، عملکرد کلی خانواده  $102/66 \pm 21/92$  و هویت اخلاقی  $58/33 \pm 11/71$  به دست آمد. مطابق با جدول ۱ با افزایش نمره کارکرد خانواده و مؤلفه‌های آن شامل نقش‌ها، حل مشکل و ابراز عواطف که نشان‌دهنده عملکرد مختل خانواده است، از میزان نمره هویت اخلاقی کاسته شد ( $p < 0/01$ ).

با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، آماره Z برای هیچ کدام از متغیرها معنادار نبوده و داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار بودند. به منظور رعایت پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون از آزمون دوربین واتسون برای بررسی استقلال خطاها استفاده شد که مقدار آزمون  $1/81$  به دست آمد و نشان‌دهنده استقلال باقی‌مانده‌ها در تحلیل رگرسیونی بود.

همچنین به منظور اطمینان از عدم تخطی از مفروضه‌های نرمال بودن، خطی بودن، هم خطی و یکسانی پراکندگی انجام شد. مقادیر به دست آمده برای تلرانس (Tolerance) و VIF به ترتیب  $2/24 \pm 2/77$  بود که نشان می‌دهد از مفروضه‌های هم خطی تخطی نشده است. تحلیل رگرسیون نشان داد که از بین مؤلفه‌ها، مؤلفه‌های حل مشکل و نقش‌ها با هم، در گام دوم  $0/56$  از واریانس هویت اخلاقی را پیش‌بینی کردند؛ در گام اول، متغیر حل مشکل  $0/54$  از واریانس هویت اخلاقی را پیش‌بینی کرده و در گام دوم با اضافه شدن متغیر نقش در مدل،  $0/2$  بر توان پیش‌بینی واریانس هویت اخلاقی افزوده شد (جدول ۲).

#### بحث

نتایج پژوهش نشان داد که بین عملکرد ضعیف خانواده و هویت اخلاقی در نوجوانان با رفتارهای پرخطر ارتباط معنادار وجود دارد. همچنین، مؤلفه‌های نقش‌ها و حل مشکل به طور معناداری توانستند، هویت اخلاقی دانش‌آموزان با رفتار پرخطر را پیش‌بینی کنند. این نتایج با نتایج مطالعات دن (۱۸)، کیلین و اسمتانا (۱۹)، جعفری و همکاران (۲۰)، مصطفایی و همکاران (۲۱)، شریفی و همکاران (۱۶) همسوست. در تبیین این یافته‌ها می‌توان چنین گفت که گفتگو درباره مسائل روزمره زندگی با فرزندان که بیشتر دربرگیرنده احساسات و ارزیابی‌های اخلاقی باشد، با درونی‌سازی اخلاقی و رشد قضاوت اخلاقی ارتباط دارد (۱۹). در مجموع ایجاد فضای گفتمان اخلاقی و منطقی، وجود انعطاف‌پذیری و پاسخگو بودن، استقلال‌دهی متناسب و نظارت و کنترل، زمینه درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی را در نوجوانان فراهم می‌سازد (۱۶). نظر به تأثیر پویایی و نحوه عملکرد خانواده بر سلامت روانی نوجوانان و مشکلات رفتاری آن‌ها (۲۸) و مشاهده وجود ارتباط بین هویت اخلاقی و رفتارهای پرخطر نوجوانان (۱۳) می‌توان چنین استنباط کرد که یک ارتباط خطی بین عملکرد خانواده با هویت اخلاقی و رفتارهای پرخطر وجود دارد. بدین صورت که عملکرد خانواده می‌تواند بر شکل‌گیری هویت اخلاقی نوجوانان و هویت اخلاقی نیز بر رفتارهای پرخطر تأثیر گذارد.

اخلاق مداری والدین به طور معناداری پیش‌بینی‌کننده اخلاق کودکان است (۲۹).

چنانچه نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که سبک زندگی اسلامی نقش به سزایی در هویت اخلاقی و خودکنترلی نوجوانان دارد (۳۰). به طور کلی خانواده حلقه اتصال و انسجام فرهنگ و نظم اجتماعی و در واقع نهادی است که مسئولیت سامان‌بخشیدن به سلامت اخلاقی جامعه را بر عهده دارد. کودکان از اوایل زندگی با موضوعات اخلاقی در خانواده رو به رو می‌شوند. اصطکاک میان امیال و نیازهای کودک و موضوعات کنترل، انضباط، وظایف، روابط متقابل، حقوق و تکالیف همه‌روزه تجربه می‌شود و با سایر اعضای خانواده مورد بحث و گفتگو قرار می‌گیرد (۱۸). ارتباط تعاملی و عاطفی بین فرزندان و والدین، انتظارات و پاسخ‌های آینده فرزندان را تشکیل می‌دهد. والدینی که قادرند روابط مثبت را با فرزندان خود حفظ کنند، رشد اجتماعی فرزندان را تسهیل کرده و دارای ظرفیت کاهش رفتارهای ناسازگارانه در فرزندان هستند (۳۱).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به محدود بودن نمونه پژوهش به دانش‌آموزان پسر و مدارس شهرستان بستان‌آباد اشاره کرد که باید در تعمیم‌دادن نتایج جانب احتیاط رعایت شود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، نقش متغیرهای میانجی از جمله همدلی در ارتباط بین عملکرد خانواده با هویت اخلاقی دانش‌آموزان دارای رفتارهای پرخطر بررسی شود.

#### نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که عملکرد خانواده نقش به سزایی در تربیت کودکان و شکل‌گیری هویت اخلاقی نوجوانان دارد. به نظر می‌رسد کارکرد خانواده در نوجوانانی که رفتارهای پرخطر و بزه‌کارانه دارند، مختل بوده و در چنین خانواده‌هایی نوعی عدم توازن در بیان عواطف، ایفای نقش‌ها و حل مشکلات وجود دارد؛ بنابراین توصیه می‌شود مشاوران مدارس جلسات مستمری را برای والدین دانش‌آموزان درباره

مهارت‌های ارتباطی، حل مشکل و وظایف اعضای خانواده برگزار کنند.

نویسندگان هیچ‌گونه تعارض منافی را گزارش نکردند.

### تشکر و قدردانی

نویسندگان از تمامی کسانی که در انجام این پژوهش همکاری و مشارکت داشتند، تشکر و قدردانی می‌کنند.

جدول ۱: ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های عملکرد خانواده و هویت اخلاقی

| متغیر             | نقش‌ها   | حل مشکل  | ابراز عواطف | عملکرد کل خانواده | هویت اخلاقی |
|-------------------|----------|----------|-------------|-------------------|-------------|
| نقش‌ها            | ۱        |          |             |                   |             |
| حل مشکل           | ۰/۸۲۳**  | ۱        |             |                   |             |
| ابراز عواطف       | ۰/۶۱۲**  | ۰/۶۰۴**  | ۱           |                   |             |
| عملکرد کل خانواده | ۰/۸۳۶**  | ۰/۸۴۰**  | ۰/۷۴۵**     | ۱                 |             |
| هویت اخلاقی       | -۰/۶۸۷** | -۰/۷۳۶** | -۰/۴۶۵**    | -۰/۷۳۸**          | ۱           |

جدول ۲: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه گام به گام هویت اخلاقی بر اساس عملکرد خانواده

| متغیرهای پیش‌بین | R     | R <sup>2</sup> | B      | Beta   | T      | p-value |
|------------------|-------|----------------|--------|--------|--------|---------|
| گام ۱<br>حل مشکل | ۰/۷۳۶ | ۰/۵۴۲          | -۰/۶۲۴ | -۰/۵۳۰ | -۶/۱۶۶ | ۰/۰۰۱   |
| گام ۲<br>نقش     | ۰/۷۵۰ | ۰/۵۶۳          | -۰/۲۹۶ | -۰/۲۵۱ | -۲/۹۱۳ | ۰/۰۰۴   |

## References

1. Chinchilla MA, Kosson DS. Psychopathic traits moderate relationships between parental warmth and adolescent antisocial and other high-risk behaviors. *Criminal Justice and Behavior Journal* 2016; 43(6): 722-738.
2. Mabaso Z, Erogbogbob T, Toureb K. Young people's contribution to the Global strategy for women's, children's and adolescents' health (2016-30). *Bulletin of the World Health Organization* 2016; 94(5): 312-327.
3. Rahmani M, Ghasemi V, Hashemianfar A. Investigation of the Effect of Social Relations on High-Risk Behaviors of Adolescents of Bojnourd City. *Journal of Applied Sociology* 2016; 1(61): 1-26. [Persian]
4. Smith RJ. The Relationship between Adolescent Prosocial Moral Reasoning, Risk Taking and Perceived Environment to Prosocial Behaviors. [PhD Thesis]. California: Fielding Graduate University; 2017.
5. Kashef Gaskaryi A, Mashayekh M, Hokmi M. Relationship between ethical and emotional self-regulation with high-risk behaviors in high school girl students. *Research and Technology Journal* 2016; 2(5): 28-36. [Persian]
6. Coskun K, Kara C. Moral identity test (MIT) for children: reliability and validity. *Psicologia: Reflexão e Crítica* 2019; 32(1): 1-8.
7. Pohling R, Diessner R, Strobel A. The role of gratitude and moral elevation in moral identity development. *International Journal of Behavioral Development* 2018; 42(4): 405-415.
8. Krettenauer T. Children's Moral Self as a Precursor of Moral Identity Development: In New Perspectives on Moral Development. London: Routledge; 2017. p.73-88.
9. Kingsford JM, Hawes DJ, De Rosnay M. The moral self and moral identity: Developmental questions and conceptual challenges. *British Journal of Developmental Psychology* 2018; 36(4): 652-666.
10. Lapsley D. Moral identity and developmental theory. *Human Development* 2015; 58(3): 164-171.
11. Hardy SA, Francis SW, Zamboanga BL, Kim SY, Anderson SG, Forthun LF. The roles of identity formation and moral identity in college student mental health, health-risk behaviors, and psychological well-being. *Journal of Clinical Psychology* 2013; 69(4): 364-382.
12. Sunil S, Verma SK. Moral Identity and Its Links to Ethical Ideology and Civic Engagement. *Journal of Human Values* 2018; 24(2): 73-82.
13. Hardy SA, Bean DS, Olsen JA. Moral identity and adolescent prosocial and antisocial behaviors: Interactions with moral disengagement and self-regulation. *Journal of Youth and Adolescence* 2015; 44(8): 1542-1554.
14. Hertz SG, Krettenauer T. Does moral identity effectively predict moral behavior? A meta-analysis. *Review of General Psychology* 2016; 20(2): 129-140.
15. Leonard GR. Moral Identity in Adolescence: A Literature Review. California: University of Asuza; 2010. p.1-19.
16. Sharifi F, Amiri SH, Ghasemi V. Predicting adolescents' moral identity from family function. *Journal of Psychological Achievements* 2018; 25(1): 45-58. [Persian]
17. Sepahvand E, ShehniYalagh M, Allipour Birgany S, Behrooz N. Testing a model of causal relationships of family communication patterns, metacognition and personality traits with critical thinking disposition, mediated by epistemic beliefs of female high school students in Ahvaz. *Journal of Psychological Achievements* 2017; 24(1): 23-44. [Persian]
18. Dunn J. Moral Development in Early Childhood and Social Interaction in the Family: Handbook of moral development. New York: Psychological Press; 2014. p.331-350.
19. Killen MR, Smetana JR. Morality, exclusion and prejudice. Handbook of moral development. New York: Psychological Press; 2014. p.340-360.
20. Jafari A, Ramani H, Amirimajd M. The Prediction of Moral Judgment in Talent and Non-Talent Female Students of Elementary Schools Based on Individual-Family Values and Self-Concept. *Research in Cognitive and Behavioral Science* 2017; 6(2): 65-80. [Persian]
21. Mostafaei F, Mostafaei M, Zaremahdavi Q. Comparison of family functioning, the meaning of life and moral development among criminals and Non criminals. *Information and Criminal Investigations* 2016; 11(1): 85-102. [Persian]
22. Brener ND, Kann L, McManus T. Reliability of the Youth Risk Behavior Survey Questionnaire. *Journal of Adolescent Health* 2002; 8(31): 336-342.
23. Mehrabi HA, Kajbaf MB, Mojahid AA. Prediction of High Risk Behaviors on the Basis of Sensation

Seeking and Demographic Factors in Isfahan University Students. *Psychological Studies* 2010; 6(2): 141-166. [Persian]

24. Epstein NB, Baldwin LM, Bishop DS. The Macmaster model of family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy* 1983; 9(2): 171-180.

25. Najarian F. Standardization of Family Functioning Scale in Iran. Master's Thesis. Tehran: Islamic Azad University of Roodehen; 1995. [Persian]

26. Bahari F. Evaluate and compare the performance of non-divorced families and couples are divorcing couples returned to Legal Medicine Organization. Master thesis. Tehran: Tarbiat Moallem University of Tehran; 2000. [Persian]

27. Black JE, Reynolds WM. Development, reliability and validity of the Moral Identity Questionnaire. *Personality and Individual Differences* 2016; 97(2016): 120-129.

28. Ma X, Yao Y, Zhao X. Prevalence of behavioral problems and related family functioning among middle school students in an eastern city of China. *Asia Pac Psychiatry* 2013; 5(1): 1-8.

29. Tian L, Yan Y, Huebner ES. Effects of cyberbullying and cyber victimization on early adolescents' mental health: Differential mediating roles of perceived peer relationship stress. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* 2018; 21(7): 429-436.

30. Pazhuhinia SH, Fatemi Ardestani SMH, Islami M, Kafili Yousefabad M. Relation of Islamic Lifestyle with Ethical Identity and self-control among Adolescents. *Culture Strategy* 2017; 10(37): 213-229. [Persian]

31. Lorence Lara B, Hidalgo Garcia V, Dekovic M. Adolescent adjustment in atrisk families: The role of psychosocial atress and parental socialization. *Salud Mental* 2013; 36(1): 49-57.